

การสังเคราะห์รายงานการวิจัยในชั้นเรียน ของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครด้วยการวิเคราะห์อภิमान

ความนำ

มีพุทธศักราช ๒๕๔๒ นับเป็นปีที่มีความสำคัญยิ่งในการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แนวคิดที่เป็นสาระสำคัญของการจัดการศึกษาคือ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ บุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้แนวคิดดังกล่าวบรรลุผลคือครู พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจึงได้กำหนดบทบาท ให้สถานศึกษาพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันเหมาะสมกับผู้เรียน (มาตรา ๓๐)

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นกระบวนการหนึ่งที่ครูใช้ในการประเมินการทำงานของตนเอง และเป็นกระบวนการการสืบเสาะค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวิถีชีวิตการปฏิบัติจริงของครู (สุวิมล ว่องวานิช , ๒๕๔๕) หากครูได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานเข้ามาอยู่ในวิถีชีวิตของความเป็นครู ซึ่งจะนำไปสู่ การพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ในขณะเดียวกันก็จะทำให้ครูพัฒนาไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ หรือครูนักวิจัย (teacher – researcher) ซึ่งเป็นกระแสความเคลื่อนไหวในการพัฒนาวิชาชีพครูในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การกำหนดบทบาทให้สถานศึกษาทำหน้าที่พัฒนาครูให้มีความสามารถวิจัยสถานศึกษา บางแห่งอาจยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการเอง เนื่องจากยังไม่ได้มีกระบวนการเตรียมความพร้อมในการทำหน้าที่ดังกล่าว ดำเนินงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านจัดการศึกษาของกรุงเทพ ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการวิจัยให้กับครู จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อสร้างครูให้เป็นผู้นำการวิจัยในชั้นเรียนขึ้น ในระยะแรกได้จัดอบรมครู จำนวน 431 คน และได้กำหนดให้ผู้เข้าอบรมจัดทำเอกสารรายงานการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการอบรม เพื่อนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการอบรมตามโครงการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนในรุ่นต่อไป

เนื่องจากจำนวนรายงานการวิจัยที่ผู้เข้าอบรมดำเนินการ มีเป็นจำนวนมาก ในการศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยเพื่อให้ได้ภาพรวมที่จะบ่งชี้แนวทางในการพัฒนากระบวนการอบรมอย่างชัดเจน จำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีการที่เป็นระบบในการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการได้ใช้วิธีการสังเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้หลักการของการวิเคราะห์อภิमान (Meta-analysis) มาสังเคราะห์งานวิจัย

วิธีวิทยาการในการวิเคราะห์อภิमानที่มีในปัจจุบันมีหลายวิธี แต่ทุกวิธีมีหลักการเดียวกัน แต่วิธีดำเนินการมีรายละเอียดแตกต่างกัน ซึ่งนงลักษณ์ วิวัชรชัย และ สุวิมล ว่องวานิช ได้สรุปและเปรียบเทียบความแตกต่างของวิธีการวิเคราะห์อภิमान โดยแยกออกเป็น 6 วิธี (นงลักษณ์ วิวัชรชัย และสุวิมล ว่องวานิช:2541 อ้างอิงจาก Rosenthal, 1984; Rosenthal and Rosnow, 1991; Glass, McGaw and Smith, 1991; Hunter, Jackson and Schmidt, 1982 Hunter and Schmidt, 1991; Hedges and Olkin, 1985; Slavin, 1995; Mullen, 1989) วิธีแรก

คือวิธีของ Rosenthal ซึ่งใช้วิธีการประมาณค่าขนาดอิทธิพล ๒ แบบ แบบแรกคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างและค่าสถิติในการทดสอบสมมติฐาน แบบที่สองคำนวณจากขนาดตัวอย่างและระดับนัยสำคัญ มีสูตรการหาข้อสรุปของดัชนีมาตรฐานทั้งที่เป็นขนาดอิทธิพลและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพื่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะงานวิจัยกับดัชนีมาตรฐาน วิธีที่สอง คือวิธีของ Glass มีหลักการวิเคราะห์เช่นเดียวกับวิธีแรก แต่ เน้นความถูกต้องในการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานทั้งในรูปขนาดอิทธิพล และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากงานวิจัยที่มีแผนแบบการวิจัยต่างกัน โดยมีสูตรในการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานที่คำนวณโดยตรงและประมาณค่าจากสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน วิธีที่สาม วิธีของ Hunter ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ให้ความสำคัญกับการปรับแก้ค่าความคลาดเคลื่อนของดัชนีมาตรฐาน ๓ ชนิด คือ ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มความคลาดเคลื่อนในการวัด และความคลาดเคลื่อนเนื่องจากความจำกัดของพิสัย แล้วจึงตรวจสอบความแปรปรวน ของดัชนีมาตรฐาน ซึ่งถ้ายังมีความแปรปรวนอยู่ จะแยกกลุ่มงานวิจัยตามตัวแปรปรับ (moderator variable) เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยแต่ละกลุ่ม วิธีที่สี่ วิธีของ Hedges วิธีนี้ให้ความสำคัญกับการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานที่ปราศจากความคลาดเคลื่อนแล้วตรวจสอบความแปรปรวน ในดัชนีมาตรฐาน ด้วยสถิติ Q ซึ่งมีหลักการคล้ายการวิเคราะห์ความแปรปรวน เมื่อมีความแปรปรวนน้อยจึงสังเคราะห์โดยใช้การหาค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนักด้วยขนาดกลุ่มตัวอย่าง วิธีที่ห้า วิธีของ Slavin เน้นความสำคัญของการคัดเลือกงานวิจัยที่มีคุณภาพมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ผลการสังเคราะห์ที่มีความเชื่อถือได้สูง วิธีที่หก วิธีของ Muller ใช้หลักการประมาณค่าขนาดอิทธิพลของ Cohen (1969) และได้มีการพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ปริมาณด้วย

การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการสังเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้การวิเคราะห์ปริมาณเนื่องจากหลักการของการวิเคราะห์ปริมาณ มีเป้าหมายเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย กับผลวิจัยในการวิเคราะห์ปริมาณโดยทั่วไป นักวิจัยนิยมใช้ดัชนีมาตรฐาน เช่น ขนาดอิทธิพลมาเป็นตัวแปรตามในการวิเคราะห์แต่ในการวิจัยนี้เนื่องจากงานวิจัยเกือบทั้งหมด ได้เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของอัตราส่วนร้อยละ เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ และได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาโครงการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ปริมาณวิธีของ Glass โดยใช้ค่าอัตราส่วนร้อยละเป็นดัชนีมาตรฐานในการวิเคราะห์ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์รายงานการวิจัยในชั้นเรียนที่เป็นผลงานของครูเครือข่ายวิจัยในชั้นเรียน ที่เข้ารับการอบรมตามโครงการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนในรุ่นที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ จำนวน ๓๓๖ เรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

๑. ศึกษาภาพรวมของคุณลักษณะงานวิจัยในมิติที่เกี่ยวกับผู้วิจัย เนื้อหาสาระของงานวิจัยระเบียบวิธีการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย และประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยในชั้นเรียน
๒. ศึกษาภาพรวมของคุณลักษณะงานวิจัยในมิติด้านคุณภาพของงานวิจัย
๓. ศึกษาความสัมพันธ์ของคุณลักษณะงานวิจัยกับผลวิจัย

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. ในการวิจัยครั้งนี้ มีการประเมินคุณภาพงานวิจัย แต่ในการสังเคราะห์งานวิจัย ได้นำงานวิจัยทั้งหมดมาสังเคราะห์โดยไม่มีการคัดเลือกงานวิจัยเรื่องใดออก แม้จะมีการศึกษาเรื่องคุณภาพของงานวิจัย แต่ก็มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจในเชิงการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนซึ่งสะท้อนจากผลงานวิจัย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน ไม่ใช่เป็นการประเมินเพื่อคัดเลือกเฉพาะงานวิจัยที่มีคุณภาพดีมาสังเคราะห์ เนื่องจากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นรายงานการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน หรือมุ่งแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ไม่ใช่การวิจัยเชิงวิชาการ (academic research)

การดำเนินการวิจัยจึงไม่เป็นระเบียบวิธีการวิจัยที่เคร่งครัดตามรูปแบบของการวิจัยแบบทางการ (formal research)

๒. การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการสังเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์วิเคราะห์ปริมาณ (Meta-analysis) ในการวิเคราะห์ปริมาณ โดยทั่วไป นักวิจัยนิยมใช้ตัวแปรตามในการวิเคราะห์ แต่ในการวิจัยนี้เนื่องจากงานวิจัยเกือบทั้งหมด ได้เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของอัตราส่วนร้อยละ เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ และได้ข้อมูลที่นำมาใช้ใช้ในการพัฒนาโครงการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน ผู้วิจัย จึงได้วิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรคุณลักษณะวิจัยกับผลการวิจัยโดยใช้ค่าอัตราส่วนร้อยละเป็นตัวแปรตามในการวิเคราะห์

๓. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ พบว่ามีข้อมูลที่ขาดหาย (missing data) โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นผลการวิจัย การศึกษาข้อมูลเชิงบรรยายของผลวิจัยจำแนกตามตัวแปร ผู้วิจัยใช้วิธีการประมาณค่าข้อมูลที่ขาดหายโดยใช้ค่าเฉลี่ย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์รายงานการวิจัยในชั้นเรียน ที่เป็นผลงานของครูเครือข่ายวิจัยในชั้นเรียน ที่เข้ารับการอบรมตามโครงการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนในรุ่นที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๕ จำนวน ๔๒๒ เรื่อง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ปริมาณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๑. การสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย มี ๒ ชุด คือ แบบสรุปงานวิจัยและคู่มือลงทะเบียนงานวิจัย กับแบบประเมินคุณภาพงานวิจัย

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะอาจารย์จากหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน ๕ คน เป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากรายงานการวิจัยโดยการอ่านรายงานการวิจัยทุกเล่ม และบันทึกข้อมูลลงในแบบสรุปการวิจัย ดำเนินการระหว่างวันที่ ๒๔ มิถุนายน ถึงวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๔๕

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ดำเนินการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย วิเคราะห์ผลวิจัยจำแนกตามตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะการแจกแจงของตัวแปรและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยกับผลวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความถดถอย (regression analysis)

ผลการวิจัย

๑. ข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยด้านเนื้อหาสาระของการวิจัย

ด้านผู้ทำวิจัย

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของครูเครือข่ายผู้ทำวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยมีถึงร้อยละ ๘๗.๓ และเป็นเพศชายร้อยละ ๑๒.๗ ส่วนใหญ่ มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ ๒ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๗ รองลงมาคืออาจารย์ ๑ มีร้อยละ ๔๗.๗ ที่เหลือเป็นอาจารย์ ๑ ร้อยละ ๑.๒ และครูจ้าง ร้อยละ ๐.๒ ระดับ ๙ มีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗ อยู่ในกลุ่มเขตศรีนครินทร์มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๘

ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย

งานวิจัยทั้งหมดมีจำนวน ๓๒๒ เรื่อง แบ่งเป็น ๓ กลุ่มกลุ่มแรก เป็นรายงานการวิจัยของครูเครือข่ายที่ได้ดำเนินการมาก่อนการเข้าร่วมเครือข่ายมี จำนวน ๑๗ เรื่อง กลุ่มที่ ๒ เป็นรายงานการวิจัยของครูเครือข่ายที่ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้เข้าร่วมรับการอบรมและได้รับการคัดเลือกให้นำเสนอในกลุ่มย่อย มีจำนวน ๔๐ เรื่อง และกลุ่มที่ ๓ เป็นรายงานการวิจัยที่เหลือทั้งหมด ๓๒๕ เรื่อง ภาพรวมของคุณลักษณะงานวิจัยที่เกี่ยวกับเนื้อหาสาระของงานวิจัย พบว่ามี ๘ กลุ่มวิชาคือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพภาษาอังกฤษ และกลุ่มที่เน้นด้านพฤติกรรมงานวิจัยส่วนใหญ่ดำเนินการในวิชาภาษาไทย จุดมุ่งหมายของการทำวิจัยส่วนใหญ่เน้นที่การพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ กลุ่มตัวอย่างมี ๑ ระดับคือ ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา งานวิจัยส่วนใหญ่ดำเนินการกับนักเรียนในระดับประถมศึกษามากที่สุด จำนวนกลุ่มตัวอย่างอยู่ระหว่าง ๑ - ๒๐ คน ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการส่วนใหญ่จะใช้เวลาประมาณ ๑ - ๓๐ วัน จำนวนหน้าของเนื้อหาส่วนใหญ่ ไม่เกิน ๕๐ หน้า จำนวนหน้า โดยเฉลี่ยประมาณ ๘ หน้า ส่วนจำนวนหน้าของรายงานการวิจัยทั้งหมด (รวมภาคผนวก) ส่วนใหญ่มีจำนวนไม่เกิน ๑๐ หน้า โดยเฉลี่ยมี จำนวน ประมาณ ๒๕ หน้า

ด้านระเบียบวิธีการวิจัย

เป้าหมายของการวิจัยสรุปได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ ๑) การสำรวจ/บรรยาย/สังเกตสภาพปัญหา ๒) การแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรม/การฝึก ๓) การศึกษาเปรียบเทียบ ๔) การศึกษาเพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ในภาพรวมงานวิจัยส่วนใหญ่มีเป้าหมายที่จะแก้ปัญหาโดยการใช้กิจกรรม/การฝึก งานวิจัยมี ๕ ประเภท ได้แก่ ๑) กรณีศึกษา ๒) การศึกษาเอกสาร ๓) การวิจัยแบบสำรวจ ๔) การวิจัยและพัฒนา (ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาแบบฝึกต่างๆ) ๕) การวิจัยเชิงทดลองส่วนใหญ่เป็นการวิจัยและพัฒนา ในส่วนของแนวคิดในการศึกษา/แก้ปัญหา ซึ่งแบ่งเป็นสองแนวทางคือการใช้ทฤษฎีมาเป็นฐาน และไม่ได้ใช้ทฤษฎี ผลปรากฏว่างานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ทฤษฎีเป็นฐานในการกำหนดแนวทางการศึกษา/แก้ปัญหา วิธีการหรือเครื่องมือที่เป็นแนวทางในการศึกษา/แก้ปัญหา มี ๗ กลุ่ม ได้แก่ ๑) การใช้แบบฝึก ๒) การใช้กิจกรรม/การปฏิบัติงาน ๓) การใช้สื่อ ๔) การสังเกต ๕) การใช้กระบวนการกลุ่ม ๖) ใช้วิธีการทดลอง ๗) ใช้วิธีการสอน ส่วนใหญ่ใช้แบบฝึกมากที่สุด เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจัดแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) แบบทดสอบ/แบบประเมินตนเอง ๒) แบบสอบถาม/บันทึก/สังเกต จำนวนงานวิจัยส่วนใหญ่ใช้แบบทดสอบ/แบบประเมินตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลมีการใช้วิธีวิเคราะห์ซึ่งแบ่งเป็น ๔ วิธี ได้แก่ ๑) การนับความถี่/ร้อยละ ๒) การหาค่าเฉลี่ย ๓) การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและ

หลังการทดลอง ๔) การทดสอบด้วยสถิติ ๕) การประเมินโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า ๖) การใช้คะแนนดิบ ๗) ไม่ใช้สถิติ (ใช้วิธีการบรรยาย) ๘) การใช้แผนภูมิ/กราฟ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีการนับความถี่ร้อยละ

ด้านกระบวนการวิจัย

กำหนดให้เป็น ๗ ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาสภาพที่เป็นปัญหาการกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา การเตรียมการแก้ปัญหา การดำเนินการแก้ปัญหา การสรุปผล การเสนอผลการวิจัยและแนะนำให้นักเขียนนำไปใช้ ปฏิบัติ ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการเปรียบเทียบค่าร้อยละของจำนวนงานวิจัย ที่ได้มีการทำ/ไม่ทำ ในแต่ละขั้นตอน พบว่าส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ทั้ง ๗ ขั้นตอน

ด้านประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน

ผลจากการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน ในภาพรวม พบว่า นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีประสงค์และครูเครือข่ายได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาในด้านต่างๆที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและพัฒนาตัวนักเรียน

๒. ข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยด้านคุณภาพงานวิจัย

ผลการประเมินคุณภาพงานวิจัย พิจารณาจากกระบวนการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนรายงานการวิจัยในภาพรวม พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีการกำหนดชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และบทคัดย่อสอดคล้องกัน ลักษณะของปัญหาการวิจัยส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนกลุ่มเล็ก ในด้านความชัดเจนของปัญหาวิจัยส่วนใหญ่ยังไม่ได้ดำเนินการตามวงจร PAOR ปัญหาที่น่ามาดำเนินการเมื่อพิจารณาในด้านความคุ้มค่าต่อการดำเนินการแต่เป็นสิ่งที่ไม่มีควมใหม่ ในด้านกระบวนการวิจัย ซึ่งได้แก่ การออกแบบการวิจัย การสร้างเครื่องมือ การเลือกกลุ่มตัวอย่าง พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้เน้นความสำคัญของกระบวนการในชั้นเรียนเท่านี้มากนัก การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเกือบทั้งหมดตอบคำถามได้ตรงและรายงานผลชัดเจน ส่วนความถูกต้องเหมาะสมในการแปลความหมายและการเสนอผลการวิจัย งานวิจัยส่วนใหญ่ เสนอผลการวิจัยครบถ้วนตามข้อตกลงของ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร แต่ยังมีบางหัวข้อผิดพลาด ด้านการคิดสะท้อน การเข้าถึงแก่นการวิจัย มีงานวิจัยส่วนใหญ่นำเสนอให้เห็นถึงการสะท้อน ดังกล่าว แต่การนำวิจัยที่นำผลไปใช้ประโยชน์ยังไม่มากนักในภาพรวมตามที่เสนอของผู้ประเมิน พบว่า งานวิจัยโดยรวมส่วนใหญ่มีคุณภาพระดับดีพอใช้

การเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพการวิจัย ระหว่างกลุ่มของงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการทำวิจัยก่อนการเข้าร่วมเป็นครูเครือข่ายและกลุ่มของงานวิจัยที่ได้รับการคัดเลือกจากครูเครือข่าย กับงานวิจัยอื่นๆ โดยใช้สถิติ t-test แบบความแปรปรวนไม่เท่ากัน พบว่าคุณภาพงานวิจัยทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (prob .000)

๓. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะการวิจัยกับขนาดอิทธิพล

ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยร้อยละของผลวิจัย มีค่า ๔๓.๖๓ ซึ่งแสดงว่าผลการวิจัยโดยรวมส่งผลให้นักเขียนเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือ พัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น และพบว่าตัวแปรที่อธิบายความแตกต่างของผลวิจัยมีจำนวน ๑๑ ตัวแปร ได้แก่ วิชาที่ทำวิจัย เป้าหมายของการวิจัย ประเภทการวิจัย การใช้สื่อ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ระยะเวลาศึกษาวิจัย จำนวนหน้าของรายงานการวิจัยทั้งหมด จำนวนหน้าเฉพาะเนื้อหา การใช้แนวคิด ทฤษฎีเป็นฐาน และการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

ผลการวิเคราะห์สอดคล้องพบว่า มีอิทธิพลของตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยที่มีต่อผลวิจัย โดยตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลวิจัยได้ร้อยละ ๑๕.๕

อภิปรายผลการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ยของผลการวิจัย ซึ่งเป็นค่าร้อยละของจำนวนนักเรียนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยถึงร้อยละ ๘๓.๖๓ เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเชิงปริมาณสะท้อนให้เห็นประโยชน์ที่เกิดจากการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าตัวเลขที่แสดงความสำเร็จจำนวนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าตัวเลขที่แสดงความสำเร็จจำนวนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหรือการแก้ปัญหาของนักเรียนที่มีลักษณะเป็นรายกรณี หรือมีปัญหาเฉพาะ โดยลักษณะปัญหาวิจัยส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๘๓.๕) ศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนกลุ่มเล็ก มิใช่การศึกษาหรือแก้ปัญหาของนักเรียนทั้งชั้นเรียน แสดงให้เห็นว่าครูได้ให้ความสนใจกับปัญหาของนักเรียนเป็นรายบุคคล ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลที่แสดงถึงความสำเร็จในการแก้ปัญหาของครู และสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้น ครูได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยของครูดังกล่าวเป็นเพียงจุดเริ่มต้นให้ครูใช้วิธีการวิจัยมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน การมองปัญหาจึงมีลักษณะที่ครูสามารถสังเกตเห็นได้ชัด เช่น ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน หากจะพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ หรือครูนักวิจัยควรที่จะกระตุ้นให้ครูได้สนใจและแก้ปัญหาที่จะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนให้มากขึ้น (ปัจจุบันมีเพียงร้อยละ ๒๕.๕) และสนับสนุนให้ครูปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดแก้ปัญหาโดยการใช้วิธีการวิจัยเป็นฐานและส่งเสริมให้ครูได้สะสมความรู้ที่ได้จากการแก้ปัญหา และสังเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นเป็นองค์ความรู้ที่ครูได้สร้างขึ้นเองจากการวิจัยของครูเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของครูเอง จะทำให้ครูพัฒนาไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ หรือครูนักวิจัย (teacher - researcher)

2. จุดมุ่งหมายในการวิจัย ที่ครูส่วนใหญ่ดำเนินการอยู่ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ (ร้อยละ ๘๓.๗) รองลงมา คือ พัฒนาพฤติกรรมหรือคุณลักษณะนิสัย (ร้อยละ ๑๖) การพัฒนาความรู้จะทำให้เกิดองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนเพียงร้อยละ ๒.๑ ทั้งนี้หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แนวใหม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นประเด็นที่ครูควรต้องทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอย่างจริงจัง ดังนั้นการอบรมเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญ หรือส่งเสริมให้ครูได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน และสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนให้มากขึ้น และพัฒนาวิธีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากขึ้น

3. แนวคิดในการแก้ปัญหาของครูที่ผ่านมายังเน้นวิธีการแก้ปัญหาจากประสบการณ์ของครูเองมากกว่าการใช้ทฤษฎีเป็นฐานแนวคิดในการแก้ปัญหา (ร้อยละ ๗๑.๕) ในระยะต่อไปควรส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีมาใช้เป็นแนวทางประกอบการแก้ปัญหาให้มากขึ้น เพื่อจะเป็นฐานในการพัฒนาการสร้างองค์ความรู้จากการวิจัยของครู

4. ด้านคุณภาพของงานวิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ 3 ประเด็น คือ ความใหม่ของปัญหาวิจัย กระบวนการวิจัย การเสนอผลการวิเคราะห์ยังไม่ครบถ้วนวิจัย และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

4.1 ด้านความใหม่ของปัญหาวิจัย พบว่า งานวิจัยที่มีความใหม่มีเพียงร้อยละ ๒.๖ แสดงให้เห็นว่า ครูส่วนใหญ่ ยังไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาที่จะสามารถนำมาพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน ควร มีกระบวนการที่จะส่งเสริมให้ครูได้มีทักษะและความสามารถในการวิเคราะห์ให้เห็นปัญหาในเชิงการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับห้องเรียนให้มากขึ้นหรือควบคู่กันไปกับการพัฒนาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นรายบุคคล

4.2 ด้านการเสนอผลการวิเคราะห์ยังไม่ครบถ้วนวิจัย ปัญหาดังกล่าวนี้ แม้ว่าจะมีน้อยมาก (ร้อยละ ๑๒.๕) แต่ก็ เป็นปัญหาที่สำคัญที่ต้องดำเนินการแก้ไข การดำเนินการวิจัยของครู ถึงจะมีลักษณะเป็นงานวิจัยของนักปฏิบัติ ไม่ใช่การวิจัยเชิงวิชาการ ไม่นับรูปแบบหรือระเบียบวิธีวิจัยที่เคร่งครัด แต่ผลการวิจัยควรจะตอบปัญหาการวิจัย ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่ายังมีครูที่ไม่เข้าใจหลักการของการวิจัยที่จะต้องทำความเข้าใจ

4.3 ด้านกระบวนการวิจัย พบว่า ในการดำเนินการวิจัย ยังไม่ให้ความสำคัญในเรื่องของการออกแบบการวิจัย การเลือกกลุ่มตัวอย่างและการร่างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยเฉพาะในประเด็นของการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ ลักษณะงานวิจัยส่วนใหญ่ครูได้จัดสร้างเครื่องมือเอง และนำไปใช้โดยไม่มีการตรวจสอบคุณภาพก่อนนำไปใช้ ทำให้เกิดข้อสังเกตว่าผลที่วัดได้จะถูกต้องตามที่ผู้วิจัยต้องการจะทราบจริงหรือไม่ ในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับขั้นตอนเหล่านี้เพิ่มขึ้น

4.4 ด้านการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หลักการสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการ คือ ผู้ปฏิบัติพบปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานและลงมือแก้ปัญหาด้วยการวิจัยเพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น แต่การวิจัยนี้ พบว่า มีเพียงร้อยละ ๓๘.๑ ที่ได้นำผลหรือข้อค้นพบไปใช้ในการพัฒนางานของตน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะส่งเสริมให้ครูเห็นความสำคัญของการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้มากขึ้นเพื่อเป็นการตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหาที่ผ่านมา หรือเป็นแนวทางในการพัฒนาเทคนิควิธีการแก้ปัญหาต่อไป

4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะงานวิจัยกับผลวิจัย พบว่ามีตัวแปรที่สามารถอธิบายความแตกต่างของผลวิจัยได้ จำนวน ๔ ตัวแปร โดยค่าเฉลี่ยร้อยละของผลวิจัยมีค่าสูงใน ๑) มีเป้าหมายในการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาใช้การฝึกกิจกรรมวิจัยสอน ๒) งานวิจัยที่ศึกษาในกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย ๓) ประเภทการวิจัยที่เป็น การวิจัยเอกสาร ๔) ใช้เทคนิควิเคราะห์ข้อมูลแบบหาค่าเฉลี่ย ๕) จำนวนกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ (มากกว่า ๖๐ คน) ๖) ระยะเวลาที่ศึกษาวิจัยมากกว่า ๖๐ วัน ๗) จำนวนหน้าที่เป็นเนื้อหาของรายงานมากกว่า ๑๐ หน้า ๘) การใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นฐาน และ ๙) การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย ซึ่งข้อค้นพบเกี่ยวกับตัวแปรเหล่านี้ มีบางตัวแปรที่สอดคล้องกับผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่ผ่านมา ได้แก่ ตัวแปรวิชาที่ทำวิจัย (ศึธิญา พูลสุวรรณ, ๒๕๑๐) การวิเคราะห์ข้อมูล (พันธ์ศักดิ์ เท็งรอด, ๒๕๑๗, นงลักษณ์ จิรัชัย และสุวิมล รุ่งวานิช, ๒๕๕๑) การอ้างอิงโดยใช้

ทฤษฎีเป็นฐาน (ศิริยุภา ทูลสุวรรณ, ๒๕๖๒) และจำนวนหน้าของรายงานการวิจัย (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล รุ่งงามเนืง, ๒๕๔๑)

ข้อเสนอแนะ

จากภาวะที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาท ให้สถานศึกษาพัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันให้เหมาะสมกับผู้เรียน การส่งเสริมให้ครูได้ใช้กระบวนการเรียนการสอนโดยการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นวิธีการหนึ่งที่มีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ หากครูได้นำไปปฏิบัติงานเป็นวิถีชีวิตความเป็นครู จะทำให้ครูสามารถสร้างสมขององค์ความรู้ที่เกิดขึ้นและนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ กิจกรรมการส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจแนวคิดและกระบวนการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน และผลักดันให้ครูทำวิจัยเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ทั้งด้านการพัฒนาครูไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ และยังส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ผลจากการสังเคราะห์งานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของข้าราชการครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้พัฒนาแนวทางในการวิจัยในชั้นเรียนต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังกัดกรุงเทพมหานคร

1.1 การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนหลายด้าน เช่น หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาเทคนิควิธีการสอนและแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคล แต่ผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่ครูนำมาศึกษา เป็นปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนเป็นรายบุคคล ลักษณะของปัญหาเป็นอุปสรรคที่ครูสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจน แต่ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่มากเท่ากับการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนโดยตรง ดังนั้นในระยะต่อไป จึงควรเน้นหรือฝึกให้ครูใช้วงจรการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน หลักสูตร หรือการพัฒนาเทคนิคการสอนให้มากขึ้น

1.2 หลักการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เน้นการร่วมมือกันแก้ปัญหา หากจะส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาหลักสูตร หรือบูรณาการหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในด้านอื่นๆร่วมกัน เช่น การบูรณาการหลักสูตรเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโดยสอดแทรกเข้าไปในทุกรายวิชา เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ควรส่งเสริม

1.3 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ซึ่งเน้นกระบวนการแก้ปัญหาของผู้ปฏิบัติงานไม่เคร่งครัดในเรื่องระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยเชิงวิชาการ แต่มีบางประเด็นที่ควรให้ความสำคัญและส่งเสริม เช่น การพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีคุณภาพ การส่งเสริมให้ครูได้กำหนดแนวทางการแก้ปัญหาโดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน

1.4 ควรส่งเสริมให้ครูแก้ปัญหาโดยการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนจนเป็นวิถีชีวิตของความเป็นครู โดยสนับสนุนและให้ความสำคัญ และให้ครูสามารถนำมาเป็นผลงานในการขอเลื่อนตำแหน่งหรือความก้าวหน้าในอาชีพได้ และเมื่อครูทำวิจัยสม่ำเสมอ ควรสนับสนุนให้ครูหรือโรงเรียนรวบรวมและสังเคราะห์งานวิจัยเหล่านี้เข้าด้วยกัน เพื่อหาข้อสรุปและเกิดเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของครูซึ่งองค์ความรู้ที่ได้เป็นสิ่งทีครูสร้างจากประสบการณ์ของตนและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ของครู

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในชั้นเรียนกรุงเทพมหานคร น่าจะเผยแพร่ให้ครูทั่วไปได้นำผลการวิจัยไปใช้อย่างกว้างขวาง โดยการพิมพ์เผยแพร่

3. ข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ

การวิจัยนี้ใช้หลักการวิเคราะห์ทอิกิมานโดยใช้คำวิจัยละของผลวิจัยเป็นตัวแปรตามมีชื่อจำกัด เนื่องจากรายงานการวิจัยในชั้นเรียนบางเรื่องไม่ได้รายงานคำวิจัยละ บางเรื่องรายงานเชิงคุณภาพ ไม่ได้ระบุจำนวน เพื่อประโยชน์ทางวิชาการในอนาคต ควรมีการส่งเสริมให้ผู้ที่ทำวิจัยในชั้นเรียนได้รายงานผลการวิจัยในเชิงปริมาณ หรือใช้การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพแบบชาติพันธุ์วรรณนาทอิกิมาน (Meta-Ethnography) แทน

หมายเหตุ รอขอบพระคุณศาสตราจารย์กิตติคุณ ศร นงลักษณ์ วิรัชชัย ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำในการดำเนินการวิจัยและการเขียนบทความในครั้งนี้ และได้ให้ความเมตตาเป็นกัลยาณมิตรทางวิชาการแก่ผู้เขียนตลอดมา

เชิงอรรถ

- (1) ดศ.ดร.ปวีณา อรรถก อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นผู้บัญญัติศัพท์คำว่า "การวิเคราะห์ทอิกิมาน" โดยมีความหมายว่าเป็นการสังเคราะห์ที่ยิ่งใหญ่ เหนือกว่าการวิเคราะห์ที่ทั่วไป จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า meta-analysis ที่กล่าวถึงข้างต้น
- (2) คู่มือระเบียบวิธี : Glass, G.V and Others. Meta-analysis in Social Research. Sage Publication, Inch., Beverly Hills, 1981
- (3) คู่มือระเบียบวิธี : Hunter, J.E. and Others. Meta-analysis: Cumulative Research Findings Across Studies. Sage Publication, Inch., Beverly Hills, 1982
- (4) คู่มือระเบียบวิธี : Hedges, L.V. and I. Olkin.. Statistical Method for Meta-analysis. New York : Academic Press, 1985
- (5) บทความที่พิมพ์ในวารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 31 ฉบับที่ 2 พฤศจิกายน 2545 – กุมภาพันธ์ 2546 หน้า 66-69

บรรณานุกรม

- นงลักษณ์ วิรัชชัย. "การวิเคราะห์ทอิกิมาน". วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์. 7: 110-115; ก.ค.-พ.ย. 2530.
- _____. "การสังเคราะห์งานวิจัย". วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์. 7: 116-121; ก.ค.-พ.ย. 2530.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2545). การวิเคราะห์ทอิกิมาน. กรุงเทพฯ : รุคำลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล รอดงามนิช. (2541). การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ทอิกิมานและการวิเคราะห์เนื้อหา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- พันธุศักดิ์ เจริญผล. (2537). การศึกษาประสิทธิภาพของการสอนวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา โดยการวิเคราะห์ทอิกิมาน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.
- ศิริบุภา ทูลสุวรรณ. (2530). การศึกษาประสิทธิภาพของสื่อการสอนโดยการวิเคราะห์ทอิกิมาน. วิทยานิพนธ์ กศศ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2542). รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยตามโครงการศึกษาวิธีการเขียนและวิธีการสอนที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ถึงขั้นของเด็กไทย ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

- สุวิมล ว่างวานิช. (2543). "แนวคิดและหลักการของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน" (หน้า 166-194). ใน พิมพ์พันธ์ และ สุปรีดิ์ สัตตะคำ ผู้เรียบเรียง และ สุวิมล ว่างวานิช บรรณาธิการ. *ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่างวานิช. (2545). *คู่มือการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. หน่วยศึกษา นิเทศฯ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร.
- สุจนพร จามรมาน. *การสังเคราะห์งานวิจัย : เจ็บปริมาณ*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2527.
- Glass, G.V. (1982). *Meta-Analysis in Social Research*. Beverly Hills : SAGE Publication.
- Greenwood, D.J. (1998). *Introduction to Action Research*. Thousand Oaks, California : SAGE Publication.
- Hedges, L.V. and I. Olkin. (1985). *Statistical Method for Meta-analysis*. New York : Academic Press.
- Hunter, J.E. and Others. (1982). *Meta-analysis: Cumulative Research Findings Across Studies*. Beverly Hills : Sage Publication.
- Kemmis, S. (1996). *Action Research, Educational Research, Methodology, and Measurement : An International Handbook*. Oxford : Pergamon Press. pp. 42-49.
- Kemmis, S. and McTaggart, R. (1990). *The Action Research Planner*. Victoria : Deakin University.
- Kulick, James A. and Chen-Lin, C. Kulick. (1988). "Meta-analysis : Historical Origins and Contemporary Practice". A Paper Presentation at the 1988 Meeting of the American Education Research Association, New Orleans.
- McKernan, J. (1995). *Action Research*. London : Kogan Page Limited.
- Wolf, Frederic M. (1987). *Meta-analysis : Quantitative Methods for Research Synthesis*. Beverly Hills : Sage Publication, Inc.,